

УДК 930.253:94 (477)

© Оксана ХОМ'ЯК

**«ГАРМАТНЕ М'ЯСО»: ДО ПИТАННЯ
ПРО ВПЛИВ ПРОПАГАНДИ ПРОТИ СТВОРЕННЯ
14-ї ДИВІЗІЇ ВАФФЕН СС «ГАЛИЧИНА»**

Досліджуються особливості пропаганди щодо створення 14-ї дивізії Ваффен СС «Галичина», шляхи її поширення та вплив на кампанію набору добровольців у 1943 р. Встановлено, що гасла та заклики «не йти до дивізії» з уст польського, українського та більшовицького підпілля, а подекуди й німецьких службовців поруч з іншими чинниками загострили ще більше проблему подальших дій молоді в умовах окупації. Створення дивізії ще більше виопуклило несприйняття методів діяльності один одного серед різних українських політичних течій (УЦК та ОУН).

Ключові слова: пропаганда, дивізія «Галичина», 14-та дивізія Ваффен СС «Галичина», Український центральний комітет, ОУН(б).

Створення та діяльність 14-ї дивізії Ваффен СС «Галичина»¹ в рамках збройних сил нацистської Німеччини належить до числа дискусійних та неоднозначних питань української історії періоду Другої світової війни. Ця ситуація утруднюється не лише поляризацією у відображенні воєнного досвіду її вояків як «борців за волю України» та «зрадників»/«військових злочинців», а й тим, що знання про дивізію поширюються не під впливом академічної літератури, а газетними публікаціями та некомпетентними дискусіями в публічному просторі [1; 35; 36; 37; 38].

Початок кампанії рекрутування до СС стрілецької дивізії «Галичина» (таку назву мала дивізія на час свого створення) в квітні – червні 1943 р. зазвичай знаходить найбільш повне відображення в історіографії передусім тому, що наймасовіша хвиля реєстрації добровольців до дивізії припала саме на цей період: близько 82 тис. осіб задекларували про свою готовність узяти в руки німецьку зброю [1, 5, 6]. Це, з одного боку, засвідчило реакцію громадськості на пропаговані організаторами дивізії антирадянські гасла, апеляцію до

¹ Оскільки назва дивізії змінювалася декілька раз упродовж 1943 – 1945 рр. (остання назва від квітня 1945 р. – Перша Українська дивізія Української національної армії), то надалі в тексті вживатиму поширене скорочення дивізія або дивізія «Галичина».

загальнолюдських цінностей та необхідність створення «українського війська», а з другого – применшило той факт, що на військове навчання станом на 30 жовтня 1943 р. відправлено тільки 13 245 осіб із 53 тис., визнаних придатними до військової служби [2]. Отже, йдеться про тисячі осіб, які з тих чи інших причин ухилилися від військової служби в дивізії, проте ми ніколи не знатимемо точно, з яких саме мотивів. Наприклад, з округи Коломия повинно було виїхати 10 жовтня 1943 р. 2 545 осіб, а фактично відбуло 967 осіб, на Лемківщині із 400 – 180 [3, 22, 49]. Таким чином, відчуття «дивізійної ейфорії» швидко минає, ентузіазм спадає, зменшується кількість потенційних рекрутів, а уже зареєстровані добровольці не з'являються.

Метою цієї статті є відтворити особливості пропаганди проти створення дивізії «Галичина» під час набору добровольців у 1943 р., яку проводили польське, українське та більшовицьке підпілля, а подекуди й німецькі службовці. Які саме ідеї та гасла спричинили таку широку відмову від свого попереднього рішення стати добровольцем? Якими інструментами послуговувалися противники дивізії? Взаємини відділів дивізії та УПА під час бойових дій не є предметом дослідження.

Доступна історіографія зображує особливості польської кампанії проти створення дивізії побіжно [5; 1; 6]. На противагу, взаєминам між українським рухом Опору й дивізією присвячено значно більше уваги, хоча єдиного погляду щодо ставлення ОУН (б) та підпілля до створення дивізії й набору до її лав на сьогодні не вироблено. У проведених інтерв'ю респонденти, переважно рядові вояки, здебільшого висловлюють думку, що хоча ОУН офіційно забороняла йти до дивізії, проте на місцях часто траплялося так, що саме з наказу провідників вступали до дивізії [21; 22]. Доступні праці істориків пропонують нам складнішу схему: з одного боку, представники підпілля на Волині (а саме Краєвий Провід на Волині, командир УПА Дмитро Клячківський («Клим Савур») та шеф штабу УПА Леонід Ступницький («Гончаренко»)), а також усе вище керівництво – КП ОУН на Західноукраїнських землях – виступали проти дивізії (їхня позиція опублікована в офіційному виданні КП ОУН – «Бюлетень»). Утім, Роман Шухевич, який у 1941 – 1942 рр. очолював батальйон «Нахтігаль», розумів необхідність військового навчання і, відповідно, вступ до дивізії розглядав як чудову нагоду для вишколу кадрів. Його «таємний» план полягав у тому, щоб на сім дивізійників припадав хоча б один прихильник чи член ОУН. Таким чином, притримувався формули, що офіційно не підтримуємо, але й не заважаємо набору [1, 101 – 105; 6, 33 – 35; 23]. Часто використовуваними є й міркування оунівця Лева Шанковського, який одразу зареєструвався добровольцем до дивізії, незважаючи на позицію свого керівництва (не був єдиним у такому своєму рішенні). Він не погоджувався з поширеною думкою, що ОУН протистояла створенню дивізії. На його думку, радше сказати, що Організація виступила проти концепції дивізії як такої, що й було висловлено в «Бюлетені», тоді як бойкот набору не проводився, адже підпілля також були необхідні професійні

військові [24]. У пропонованій статті на основі аналізу нових доступних документів (зокрема, йдеться про документи з архівів СБУ та Центру досліджень визвольного руху, введених до публічного доступу), а також спогадів та інтерв'ю з колишніми вояками спробуємо доповнити наші знання з цього питання.

Зпочатком набору до дивізії майже одночасно розпочинається і протистояння таким діям німецької влади, УЦК та ВУ тими, хто не поділяв концепцію дивізії як німецької військової одиниці з українським особовим складом. На початку жовтня 1943 р. УЦК у «Тезах УЦК для акції за вдержання українського правопорядку в Галичині» зазначає значне порушення спокійного життя галичан. Причинами стають не лише рейди радянських партизанів та відступ німецьких військ на Східному фронті, а й кампанія проти дивізії та її добровольців «з боку большевиків, поляків і українського табору “негації та анархії”», тобто ОУН (б) [7]. Наприкінці жовтня 1943 р. Кость Паньківський загалом зазначив, що «справа з дивізією» є невдалою через агітацію та «нерозумне ставлення» молоді до цієї справи [4, 3].

Свою позицію противники створення дивізії висловлювали різноманітними способами, передусім через офіційні друковані органи. Не залишила поза своєю увагою створення дивізії преса польського підпілля АК у дистрикті. Уповноважений польського уряду в екзилі видав відозву про те, що вступ польських громадян до дивізії розцінюватиметься як зрада своєї держави і, відповідно, суворо каратиметься. Загалом створення дивізії вважається пронімецькою акцією когорти «українських агітаторів», які послуговуються антирадянською риторикою, також антипольською та антиєврейською. А значить, це виглядає незрозуміло в час, коли доля Німеччини буде скоро остаточно вирішена: таким чином, справа дивізії постає «новим доказом політичної незрілості більшості українців на наших землях» та відсутності «відчуття політичної перспективи» в українських діячів, які бажають застосувати отриману від німців зброю для здійснення своїх ілюзорних цілей [8; 9; 10].

У польській пресі також публікуються відомості про перебіг вербування до «українського легіону» – SS Galizien – у газетах «Walka», «Biuletyn informacyjny Ziemi Czerwieskiej», «Słowo Polskie», «Przegląd polityczny i wojskowy» тощо. Акцентується, що набір відбувається складно: ідуть хіба що «дурні Івани» – «наївні, одурнені, стероризовані українські селяни», а офіцерів і підофіцерів у віці до 55 років забирають примусово [10; 8]. Стверджується, що політика Андрія Мельника (таким чином, ОУН (м) також несе відповідальність за створення дивізії) та Володимира Кубійовича, окрім офіційного ентузіазму та розголосу в пресі, дієвого результату не мала. Ба більше, зареєстровані львів'яни активно «п'ють таблетки», аби отримати звільнення від військової служби. Показано, що в регіонах ситуація з набором до дивізії загалом дуже невтішна: зголошуються лишень греко-католицькі священики (хоча призову не підлягають), учителі та кілька місцевих «хлопів», які, таким чином, наштовхуються на терор із боку бандерівців [11]. «Słowo Polskie» звертає особливу увагу читачів на те, що

українці не задоволені використанням австрійського левика як символу дивізії. Невдоволення українців було викликане й тим, що з в'язниць звільняють усіх українців «до війська», тоді як працівники на відповідальних посадах та будівельної служби (Баудінсту) не можуть отримати звільнення від праці й піти в дивізію [12].

Польські автори були переконані, що справа далі виклику на військове навчання (тобто після отримання картки про реєстрацію та проходження медичного огляду) не піде, адже українці самі визнають, що «одна справа вдавати з себе вояка і бути «героем», а інша – справді стати солдатом» [13]. Висловлюється думка, що українці Польщі, на відміну від наддніпрянців, до військової справи не надаються – з них можуть бути «бандити», здатні тільки застосовувати силу до цивільних осіб [13].

Коли все ж на військове навчання від'їхали перші добровольці, то, окрім декларативного осуду, польське підпілля переходить до активніших дій. Зокрема, є свідчення, що родини добровольців отримували анонімні погрози про покарання за те, що «син пішов до Дивізії» [14, 56]. З наближенням фронту до Галичини в підпільній пресі АК з'явилось значно більше т. зв. «присудів смерті» на відомих українців, які передусім співпрацювали з німецькою владою. Туди потрапили і члени УДК, уповноважені та члени ВУ. Прикладом реалізації таких вироків стало резонансне вбивство 31 березня 1944 р. голови УДК у Варшаві та «мужа довір'я» ВУ, полковника армії УНР Михайла Поготовка [14, 74].

Поширювалися також і радянські листівки, у яких усіх, хто зважиться піти до «дивізії Гітлера», називали «зрадниками» та погрожували «справедливою карою всім підлабузникам окупантів» [5, 59]. Також не всі німецькі кола підтримали набір українців до німецької дивізії, проте протидія з їхнього боку була радше епізодичною. Зокрема, є свідчення, що в с. Коростовичі Рогатинського повіту німці погрожували тим, хто хотів би піти до дивізії [4, 13]. У Краківському дистрикті відділи гестапо в Перемишлі розповідали добровольцям, що не переслідуватимуть їх, якщо таки не підуть до дивізії [5].

Іншим дієвим засобом антипропаганди стає поширення чуток. Їхню появу з різним ступенем правдивості (від дати програшу війни німцями, невдач на фронті до таких, що Генеральна губернія скоро стане польською автономною державою, а на одній із львівських площ вже будують шибениці для страти українців тощо) УЦК приписував передусім польській пропаганді. Саме її УЦК вважав особливо небезпечною, адже, запускаючи в хід чутки, мала на меті викликати недовіру до українських керівників, а також ненависть до німецької влади, через що українці могли зазнавати переслідувань та відволікалися від корисної суспільної праці [15]. Зокрема, чутки стверджували, що створення дивізії – це спроба в інший спосіб вивезти людей на роботу в Німеччину, що такого формування, як дивізія, не буде: добровольців заберуть у концентраційні табори або використають як «гарматне м'ясо» [16]. Про різноманітність думок серед населення щодо дивізії зазначив і Йосиф Сліпий: «Були різні тлумачення. Одні казали, що дивізія буде

використана для боротьби з поляками, інші ... – для боротьби з різноманітними бандами і т. д.» [17]. Коли перші ешелони юнаків уже відбули на вишкіл, то поширюються поголоски про жахливі умови побуту рекрутів: «в Дивізії зле дають їсти, хлопців уживають не до військового вишколу, але до різних робіт, тримають у карнім лягрі, що під впливом цього наші СС-и втікають, що дуже їх б'ють» [18]. Коли відділи дивізії переїхали з військової частини в Гайделягері до Нойгаммеру, розходяться чутки, що дивізійники голодують через недостатнє харчування [14, 56].

Українське підпілля та дивізія. Оскільки ОУН (м) зайняла нейтральну позицію до створення дивізії, зокрема тому, що їм не запропонували виступити активним учасником у цій справі, то чи не найбільше УЦК дошкуляла діяльність саме радикального крила ОУН – бандерівців [5, 50]. Їхні дії ускладнювали і без того нелегкі взаємини УЦК із німецькою владою й викликали відповідну реакцію окупантів, яка спрямовувалася безпосередньо супроти українського населення. З появою українських партизанських загонів у Галичині ситуація ще більше утруднюється: «Все те, що робить ліс, пішло на український рахунок», відтак лише УЦК «не на словах, а на ділі служить українським інтересам» [4, 4, 5]. Заклики «іти в ліс» на військовий вишкіл УЦК розцінював як намагання «свідомо чи несвідомо працювати на її [молоді] знищення, на руїну національного життя», це «непродумана дівчацька забава у війну», адже залучення молоді до партизанської боротьби призводить до масового дезертирства (зокрема, 30 тис. осіб) з Баудінсту/Української Служби Батьківщині та таборів праці, частішають випадки несплати повинностей селянами та «збройні виступи проти української поліції – як одного з носіїв правопорядку», українська молодь уникає служби в поліції, таким чином віддаючи цю працю полякам [4, 5, 10; 7; 19]. Отже, ставлення УЦК до підпілля – «лісової потвори» – було негативним, бо увібрало здебільшого «асоціальний елемент», нездатний захистити місцеве населення від радянських партизанів – «бо поховались у лісі» та займаються братовбивством [20].

Створення дивізії ще більше загостило антагонізм між різними українськими політичними течіями на вищій рівень, адже тепер ішлося про протистояння ідей двох військових одиниць як різних політичних проектів – УПА як виразника боротьби за українську державу та деюре «української» дивізії в складі німецької військової машини. У статті «Довкруги СС стрілецької дивізії «Галичина» у виданні Крайового проводу ОУН (б) «Бюлетень» засуджено формування дивізії з кількох причин. Передусім через регіональний та колоніальний характер дивізії і, як наслідок, – спробу поділити українців на «галичан» і «наддніпрянців», що не відповідає потребам українців. Оскільки мета німців використати дивізію як «гарматне м'ясо», то, значить, відволікти активний суспільний елемент від участі в підпільному русі. Тому спробу «дочепити нас до німецького воза» слід трактувати як «медвежу послугу своїй нації», яка намагається побороти уявлення про українців як германофілів [25].

Спростовується теза, що дивізія продовжить справу легіону Українських Січових Стрільців та стане зародком української армії: автор вказує, що «при сталому гестапівському нагляді хіба фантасти можуть вірити, що можливе щось подібне у випадку з дивізією» [25].

Стаття в журналі «Юнак» доповнює висловлені тези думкою, що після ліквідації Німеччиною відновленої актом 30 червня 1941 р. Української держави, будь-яка збройна участь українців у війні можлива лише в рамках Української армії і за цілі Української революції. Автор глузує, що в час, коли «боротьба із загарбницькою Москвою – самозрозумілий закон для кожного українця», Німеччина «робить нам честь, допускаючи нас до боротьби з Москвою і даючи дозвіл на створення дивізії» [26]. Подібні думки висловлюються також в інших інформаційних повідомленнях націоналістичного руху із зверненнями не реагувати на заклики «битись і вмирати за лютого загарбника» [27]. Водночас поширюються листівки Головного командування УПА до «Добровольців при німецьких військових частинах» із закликом продовжувати збройну боротьбу в рядах УПА як альтернативу дивізії [28]. Таким чином, ми маємо ряд офіційних публікацій, окрім згаданого вище «Бюлетеня», які не лише засуджують створення дивізії, а й закликають поповнювати ряди повстанських відділів.

Важливим чинником вступу до дивізії було й те, що на Галичині, на відміну від Волині, на середину 1943 р. УПА перебувала ще на стадії організаційного становлення, тому не могла забезпечити зброєю, вишколом. Є свідчення, що представники ОУН на місцях популяризували ідею вступу до дивізії та віддали відповідний наказ ще на початку набору в травні – червні 1943 р. Наприклад, у 1943 р. таку настанову почули від своїх провідників багато юнаків, про що маємо свідчення [29, 30]. Вступали до дивізії й оунівці після військового навчання в підпіллі. Роман Байняк перебував в юнацтві ОУН з 1941 р. та пройшов ряд вишколів (військовий та ідеологічний): «В 1943 році дістаю наказ вступити до Дивізії, щоб пройти повний військовий вишкіл..., опісля нас перекинули в Сокальщину на «айнзац», це було весною 1944 року. Тут ми зав'язали зв'язок з УПА й в квітні наш цілий рій перейшов до УПА» [31]. Можемо також припустити, що це відбувалося або згідно з планом Шухевича, або з ініціативи місцевих провідників, які саме так розуміли тодішню ситуацію.

Із Павлом Л. через кілька днів після його реєстрації добровольцем зв'язались з ОУН та сказали «збиратися на Волинь». Оскільки він уже зареєструвався до дивізії, то почув: «Добре, іди туди, але знай, що ти від ОУН і коли тебе треба буде, ми тебе найдем» [32]. Відтак, Павло Л. виїхав у першому ешелоні 18 липня 1943 р. У тому ж транспорті на виїзд був і Денис П., чий «брат пішов в сторону УПА... А до мене каже – йди, Денис, туди» [33].

Коли в Львівській окрузі на початок осені 1943 р. 350 осіб не з'явилися на від'їзд до навчальних таборів дивізії, Роман Крохмалюк, уповноважений ВУ на Львівську округу, пов'язував це передусім з тим, що «в деяких околицях ліс аж кишів від молодих хлопців», які переховувалися хто від дивізії, хто від

Баудінсту [14, 40]. Це змусило його зустрітися з Романом Шухевичем, який пообіцяв повернути назад тих, що зголосилися до дивізії, але наразі перебувають у підпіллі. Шухевич також зазначив, що його мета – створити елітарні відділи українського підпілля, і його турбує те, що «в лісі» зараз багато «невідповідного людського матеріалу». Як наслідок, на думку Крохмалюка, далі справа з набором добровольців в окрузі пішла краще, ба більше – план був перевиконаний [14, 41].

Поширення ідей противників створення дивізії викликало відповідні настрої в суспільстві, відтак проблема вибору та подальших дій часто ставала предметом дискусії. Проілюструємо цю ситуацію таким уривком: «Чому Ви, хлопці, зголосилися, а тепер маєте сумніви?» – «Не знати, кого слухати. З українського Комітету приїдять і кажуть нам іти в Дивізію, щоб мати своє військо... Але приходять молоді з організацій і кажуть не йти, бо німці нас мають за гарматне м'ясо. Це ті самі молоді, які... дуже співпрацювали з німцями, казали, що будемо мати Україну...». – «Зголошення до Дивізії добровільні, і ніхто вас не силував». – «Силував, не силував, але як не до Дивізії, то заберуть до Німеччини на роботу або до Бавдінсту» [34].

Таким чином, пропаганда проти формування дивізії велася серйозна. Кожна із сторін, маючи свою аудиторію та завдання, послуговувалася різною риторикою. Аналіз офіційних документів УЦК та їхніх прихильників з одного боку та українського руху Опору – з другого, свідчить про несприйняття та нерозуміння методів діяльності один одного. Ставлення до створення дивізії ще більше виопуклило та загострило антагонізм між різними українськими політичними течіями, піднявши рівень, адже тепер уже йшлося про протистояння ідей двох військових одиниць – УПА як виразника боротьби за Українську державу та деюре «української» дивізії в рамках німецької військової машини. Попри те, що формально ОУН засудила б ідею служби українців у німецьких збройних частинах, на місцях багато юнаків, перебуваючи в юнацькій сітці ОУН чи інших споріднених організаціях, отримали наказ від своїх безпосередніх провідників вступати до дивізії як на початкових етапах набору в 1943 р., так і пізніше. Польський чинник залишався активним спостерігачем українського внутрішнього протистояння, аж ніяк не поділяючи політичної перспективи, яку вкладали в дивізію її творці.

Джерела та література:

1. Боляновський А. Дивізія «Галичина». Історія / Андрій Боляновський. – Львів: Інститут українознавства НАН України, 2000. – С. 97.
2. Центральний державний архів вищих органів України (ЦДАВОУ). – Ф. 3971. – Оп. 1. – Спр. 19. – Арк. 30.
3. ЦДАВОУ. – Ф.3971. – Оп. 1. – Спр. 23.
4. Архів Центру досліджень визвольного руху (АЦДВР). – Ф.9. – Т. 20. – Збірка «До діяльності українських комітетів», опрацьована у грудні 1944 р. – 19 с. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://avr.org.ua/index.php/viewDoc/9319/>.
5. Колісник Р. Військова управа та українська дивізія «Галичина»: діяльність Військової

- Управи та німецька політика відносно українських національних збройних сил в роках 1943 – 1945. – Торонто, 1990. – 168 с.
6. Melnyk M.J. *To Battle. The Formation and History of the 14th Galician Waffen – SS Division* / M.J. Melnyk. – Helion&Company Limited, 2002.
 7. Державний архів Тернопільської області (ДАТО). – Ф. П-319. – Оп. 4. – Спр. 2. – Арк. 57 – 58.
 8. *Biuletyn informacyjny Ziemi Czerwieńskiej*. – Nr. 14 (43). – 9 lipca 1943. – S. 1.
 9. *Biuletyn informacyjny Ziemi Czerwieńskiej*. – Nr. 11 (40). – 23 maja 1943. – S. 8.
 10. *Przegląd polityczny i wojskowy*. – Lwów. – 26 maja 1943. – S. 1.
 11. *Walka*. – Nr. 21. – 2 czerwca 1943. – S. 7.
 12. *Słowo Polskie*. – Nr. 21. – 23 maja 1943. – S. 7 – 8.
 13. *Słowo Polskie*. – Nr. 2. – 28 czerwca 1943. – S. 4.
 14. Крохмалюк Р. *Заграва на Сході. Спогади й документи з праці у Військовій Управі «Галичина» в 1943 – 1945 роках* / Роман Крохмалюк. – Торонто – Нью-Йорк: Накладом Братства кол. вояків 1-ї Української Дивізії УНА, 1978. – 352 с.
 15. ЦДАВОУ. – Ф. 3971. – Оп. 1. – Спр. 28. – Арк. 42.
 16. ЦДАВОУ. – Ф. 3971. – Оп. 1. – Спр. 28. – Арк. 49.
 17. Протокол допиту заарештованого митрополита Йосифа Сліпого. 8 – 9 травня 1945 року / Ліквідація УГКЦ (1939 – 1946). Документи радянських органів державної безпеки. – Київ: ПП Сергійчук М.І., 2006. – Т. 1. – С. 644.
 18. *Звіт із пропагандивної поїздки до громади Туринка, повіт Жовква, 16.12.1943.* / Крохмалюк Р. Вказ. праця. – С. 201.
 19. ДАТО. – Ф. П-319. – Оп. 4. – Спр. 2. – Арк. 60.
 20. *Ідеться про життя народу / До перемоги. Тижневик Військової Управи Галичина для добровольців Стрільцької дивізії Галичина та їхніх родин.* – Ч. 2. – Львів, 16 березня 1944 р. – С. 1 – 2.
 21. Інтерв'ю з Богданом С. від 28 грудня 2005 р. (Україна). Усі використані інтерв'ю зберігаються в приватному архіві авторки.
 22. Інтерв'ю з Іваном Ф. від 26 листопада 2010 р. (Канада).
 23. Підгайний Б. *Два шляхи – одна мета* // Броди. Збірник статей і нарисів. Ред. О. Лисяк – Мюнхен, 1951. – С. 48.
 24. Шанковський Л. *УПА і дивізія / Українська дивізія «Галичина». Історико-публіцистичний збірник. Упор. М. Слабошпицький, В. Стеценко.* – Київ – Торонто, 1994. – С. 55 – 57.
 25. *Довкруги СС Стрільцької Дивізії Галичина* // Бюлетень. – 1943. – Ч. 11. – С. 5.
 26. Зорич С. *Новий окупантський маневр (довкруги утворення СС Дивізії «Галичина»)* // Юнак. – 1943. – Ч. 13. – С. 8.
 27. *Інформатор*. – 1 липня 1943. – Ч. 13 (16). – С. 2.
 28. ЦДАВОУ. – Ф. 3971. – Оп. 1. – Спр. 30. – Арк. 150.
 29. Шумський Р. *ОУН – Дивізія – УПА – каторга* // *Вісті комбатанта*. – 2006. – Ч. 1. – С. 67 – 68.
 30. Пелешук В. *Спогад про дивізію* // *Вісті комбатанта*. – 1994. – Ч. 4. – С. 92.
 31. АЦДВР. – Ф. 9. – Т. 12. – Протокол допиту ч.1. Байняка Романа, члена ОУН, від 12 жовтня 1948 р. – С. 1 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://avr.org.ua/index.php/viewDoc/8953/>.
 32. Інтерв'ю з Павлом Л. від 26 жовтня 2007 р. (Україна).
 33. Інтерв'ю з Денисом П. від 7 березня 2006 р. (Україна).
 34. Яшан В. *Стрільцька дивізія «Галичина». Станіславівська округа в роках 1943 – 1944* // *Вісті комбатанта*. – 1968. – № 5 – 6. – С. 52.
 35. Лисяк О. *За стрільцький звичай. Роман із часів Другої світової війни* / О. Лисяк. – Львів: «Червона калина», 1993. – 246 с.

36. Новосад П. З Україною в серці. Спогади / П.З. Новосад. – Львів: Каменяр, 1995. – 223 с.
37. Дмитрук К. Безбатченки / Клим Дмитрук. – Львів: Каменяр, 1974. – 238 с.
38. Prus E. SS – Galizien. Patrioci czy zbrodniarze? / E. Prus. – Wrocław: Nortom, 2001.

© Оксана ХОМЯК

«ПУШЕЧНОЕ МЯСО»: К ВОПРОСУ О ВЛИЯНИИ ПРОПАГАНДЫ ПРОТИВ СОЗДАНИЯ 14-й ДИВИЗИИ ВАФФЕН СС «ГАЛИЧИНА»

Исследуются особенности пропаганды против создания 14-й дивизии Ваффен СС «Галичина», пути ее распространения и влияние на кампанию набора добровольцев в 1943 г. Установлено, что лозунги и призывы «не идти в дивизию» из уст польского, украинского и большевистского подполья, а иногда и немецких служащих рядом с другими факторами обострили еще больше проблему дальнейших действий для молодежи в условиях оккупации. Создание дивизии еще больше увеличило неприятие методов деятельности друг друга среди различных украинских политических течений (УЦК и ОУН).

Ключевые слова: пропаганда, дивизия «Галичина», 14-я дивизия Ваффен СС «Галичина», Украинский центральный комитет, ОУН (б).

© Oksana KHOMIAK

“CANNON FODDER”: ON THE INFLUENCE OF PROPAGANDA AGAINST JOINING THE 14TH WAFFEN SS DIVISION “GALICIA”

Paper examines impact of propaganda against the enlistment of volunteers to the 14th Waffen SS Division “Galicia” in 1943. It was conducted by Polish, Ukrainian and Bolshevik underground and occasionally German officials. Altogether with the challenges of everyday life under occupation it created a good state of hesitation among the Ukrainian youth. Attempts of the Ukrainian Central Committee and the Military Board to reduce the propaganda were not very successful. Polish factor remained active participant of the internal confrontation between Ukrainians. Although OUN (b) appealed to the struggle in the ranks of the Ukrainian Insurgent Army and formally condemned the idea of military service within the German armed units, it was a normal practice even for the members of the youth of OUN to join the Division because of their own decision or by the order of the local leader.

Keywords: propaganda, Division “Galicia”, 14th Waffen SS Division “Galicia”, Ukrainian Central Committee, OUN (b).